

MOKSLAS • EKONOMIKA • SANGLAUDA

EUROPOS SĄJUNGA
EUROPOS SOCIALINIS FONDAS

Kuriame Lietuvos ateitį

**KOKYBINIS IR KIEKYBINIS PASIEKTŲ
LIETUVOS 2004–2006M. BENDROJO
PROGRAMAVIMO DOKUMENTO
TIKSLŲ IR UŽDAVINIŲ VERTINIMAS**

Vertinimas finansuojamas pagal 2007–2013 metų Techninės paramos veiksmų programą (projektas ES struktūrinės paramos vertinimas ir vertinimo galimybių stiprinimas Lietuvoje 2009 m., projekto Nr. VP4-1.3-FM-01-V-02-001)

 BPD
BENDRASIS PROGRAMAVIMO DOKUMENTAS

EUROPOS SĄJUNGA

PAGRINDINIAI PASTEBĖJIMAI

- BPD įgyvendinti buvo skirta 3,091 mlrd. Lt ES struktūrinių fondų lėšų. Įgyvendinti 3524 infrastruktūros, gamybos, žmogiškųjų išteklių, kaimo plėtros ir žuvininkystės plėtros projektai, kuriems panaudota 3,198 mlrd. Lt (103,47 proc.) BPD numatytų ES struktūrinių fondų lėšų: ERPF – 105,36 proc., ESF – 100,75 proc., EŽŪOGF – 99,76 proc., ŽOFP – 89,73 proc.
 - Pagrindines BPD įgyvendinimo problemas sąlygojo projektų planavimo ir jų įgyvendinimo patirties stoka, nepakankami pareiškėjų, projektų vykdytojų ir BPD administruojančių institucijų administraciniai gebėjimai. Panaudojant BPD techninės paramos lėšas (96 246651,01 Lt) buvo keliamas pareiškėjų, projektų vykdytojų ir BPD administruojančių institucijų kvalifikacija.
 - BPD investicijos į viešąją infrastruktūrą, į žmogiškąjį kapitalą ir įmonių fizinį kapitalą prisidėjo prie Lietuvos socialinės ekonominės plėtros ir ūkio modernizavimo, sudarė prielaidas ilgalaikiam šalies konkurencingumo ir darbo našumo didinimui. Ekspertų vertinimu, BPD investicijos prisidėjo prie nuoseklaus BVP augimo kiekvienais metais ir 2008 m. BVP buvo 2,1 proc. didesnis, nei būtų be BPD investicijų.
 - BPD įgyvendinimas padarė didelę netiesioginę įtaką Lietuvos teisinei sistemai – įgyvendinant projektus buvo nustatyti Lietuvos teisinės bazės trūkumai ir problemos, kurios buvo sprendžiamos – patobulinti teisės aktai, reglamentuojantys darbo santykius, viešuosius pirkimus ir pan. Priimant Lietuvos socialinei ekonominei plėtrai svarbius sprendimus aktyviau įsitraukė socialiniai ekonominiai partneriai.
 - Didžiausia BPD įtaka jo įgyvendinimo metu buvo statybų sektoriui, kuriame realaus BVP padidėjimas 2008 m. siekė 7 proc. Tačiau, baigiantis BPD įgyvendinimui, šiam sektoriui BPD poveikis pastebimai mažėja. Reikšmė gamybos sektoriaus kuriamam BVP didėja baigiantis BPD įgyvendinimui.
 - Įgyvendinus BPD, sukurta apie 19 525 darbo vietų ir 19 136 papildomų darbo vietų (planuota sukurti 19 tūkst.). Užimtumo didinimui didžiausią įtaką turėjo BPD investicijos į žmogiškąjį kapitalą, trumpalaikiu laikotarpiu (2004–2008 metais) užimtumo didinimui teigiamą įtaką taip pat turėjo BPD investicijos į viešąją infrastruktūrą. Tačiau užimtumo didinimas vis dar išlieka aktualus, nes išliko kai kurios buvusios užimtumo problemos, o ekonomikos nuosmukis išaugino nedarbą, vis dar yra grėsmė esamų darbo vietų išsaugojimui.
 - BPD prioritetai, priemonės, remiamos veiklos sritys iš esmės atitiko pareiškėjų ir projektų vykdytojų poreikius: pagal visus BPD prioritetus pateiktų paraiškų skaičius viršijo sudarytų paramos sutarčių skaičių nuo 1,3 karto pagal BPD IV prioritetą „Kaimo plėtra ir žuvininkystė“ iki 4 kartų pagal BPD III prioritetą „Gamybos sektoriaus plėtra“.
 - BPD valdymo ir kontrolės sistema Lietuvoje buvo integruota į egzistuojančią Lietuvos viešojo administravimo sistemą ir turėjo jai teigiamą įtaką. BPD valdymo ir kontrolės sistema atitiko ES reglamentuose nustatytus reikalavimus ir tapo pagrindu kuriant 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos valdymo ir kontrolės sistemą Lietuvoje.
-

ĮVADINIS ŽODIS

Brangūs bičiuliai,

Lietuvos narystė Europos Sąjungoje atvėrė naujas galimybes iniciatyviems Lietuvos žmonėms aktyviai prisidėti ne tik prie asmeninės, bet ir prie visos šalies gerovės didėjimo. Pagrindu tam tapo Lietuvos 2004–2006 m. bendrasis programavimo dokumentas. Jame išdėstyta Lietuvos ūkio plėtros strategija praktikoje pavirto net trimis tūkstančiais projektų, kurių naudą pajuto kiekvienas šalies gyventojas – kuriantis inovatyvų verslą ir dirbantis statybų aikštelėje, sėdintis mokyklos ar universiteto suole, puoselėjantis savo ūkį ar kaimo turizmo sodybą, besigydantis ligoninėje ar vežantis krovinius moderniais keliais.

Iš pradžių keistai skambantis vardas – BPD – dauge liui Lietuvos žmonių tapo galimybių, iniciatyvumo ir progreso simboliu. Per gana trumpą BPD įgyvendinimo laikotarpį sėkmingai panaudojant Europos Sąjungos paramą buvo pasiektas užsibrėžtas tikslas – esminiai Lietuvos makroekonominiai šalies rodikliai dar labiau priartėjo prie Europos Sąjungos vidurkio.

Šiandien visi mes, vienaip ar kitaip dalyvaujantys BPD įgyvendinime – ministerijų ir agentūrų darbuotojai, administruojantys paramą, projektų vykdytojai, investuojantys į ūkio plėtrą, socialiniai-ekonominiai bei regioniniai partneriai, atliekantys strateginę procesų priežiūrą – švenčiame pergalę, nes padarėme tai, ko niekas niekada iki šiol mūsų šalyje nebuvo padaręs. Nugalėję nežinomybės baimę, įveikę senų įpročių apribojimus, sukūrėme visiškai naują pamatuotų strateginių sprendimų tradiciją, paklojome laukiamų ir pasiektų rezultatų vertinimo pamatus, atvėrėme kelią plačiai dalykinei partnerystei ir įdiegėme šiuolaikišką elektroninę stebėsenos sistemą. Ši nauja reikšminga BPD patirtis įkvepia tuos, kurie tęsia pradėtus darbus, panaudodami 2007–2013 m. Europos Sąjungos lėšas šalies ekonominei plėtrai. Ir toliau visi kartu turime siekti, kad gerėtų mūsų gyvenimo kokybė ir sąlygos, nes mūsų šalies vystymosi sparta priklauso nuo kiekvieno žmogaus iniciatyvos, noro mokytis, dirbti ir kurti, noro augti.

Džiugu apibendrinti sėkmingus rezultatus ir pasveikinti visus Jus su šiandienos laimėjimais. O ryt išauš nauja diena, bus pasiekti nauji rekordai, atsivers naujos perspektyvos, bus keliami dar ambicingesni tikslai. Tačiau Jūs, BPD KOMANDA, visiems laikams liksite PIRMIEJI šiame kelyje – nes PIRMUOJU galima būti tik vieną kartą...

Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos
Europos Sąjungos sanglaudos politikos ir
struktūrinės paramos koordinavimo
departamento direktorė
Ana Stankaitienė

TURINYS

- 1. BPD ĮGYVENDINIMAS 2004–2009 METAIS
PANAUDOJANT ERPF LĖŠAS – 7**
 - 1.1. Pagrindiniai pokyčiai, turėję įtakos BPD įgyvendinimui, panaudojant ERPF lėšas – 7
 - 1.2. ERPF lėšomis finansuojamo BPD I prioriteto „Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra“ įgyvendinimas – 8
 - 1.3. ERPF lėšomis finansuojamo BPD III prioriteto „Gamybos sektoriaus plėtra“ įgyvendinimas – 10
 - 2. BPD ĮGYVENDINIMAS 2004–2009 METAIS
PANAUDOJANT ESF LĖŠAS – 12**
 - 2.1. Pagrindiniai pokyčiai, turėję įtakos BPD įgyvendinimui panaudojant ESF lėšas – 12
 - 2.2. ESF lėšomis finansuojamo BPD II prioriteto „Žmogiškųjų išteklių plėtra“ įgyvendinimas – 12
 - 3. BPD ĮGYVENDINIMAS 2004–2009 METAIS
PANAUDOJANT EŽŪGOF IR ŽOFP LĖŠAS – 15**
 - 3.1. Pagrindiniai pokyčiai, turėję įtakos BPD IV prioriteto „Kaimo plėtra ir žuvininkystė“ įgyvendinimui panaudojant EŽŪGOF ir ŽOFP lėšas – 16
 - 3.2. EŽŪGOF/ŽOFI lėšomis finansuojamo BPD IV prioriteto „Kaimo plėtra ir žuvininkystė“ įgyvendinimas – 16
 - 4. PAGRINDINĖS BPD ĮGYVENDINIMO
PROBLEMOS – 19**
 - 5. BPD ADMINISTRAVIMAS – 20**
-

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

Atsakomybės taisyklės	Institucijų, atsakingų už Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų, skirtų Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumentui įgyvendinti, administravimą, atsakomybės ir funkcijų paskirstymo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos 2001 m. gegužės 31 d. nutarimu Nr. 649 (Žin., 2001, Nr. 48-1676; 2005, Nr. 51-1700).
BPD	Lietuvos 2004–2006 m. bendrojo programavimo dokumentas, patvirtintas Europos Komisijos 2004 m. birželio 18 d. sprendimu Nr. C(2004)2120 ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 2 d. nutarimu Nr. 935 (Žin., 2004, Nr. 123-4486).
BVP	Bendras vidaus produktas
EK	Europos Komisija
ERPF	Europos regioninės plėtros fondas
ES	Europos Sąjunga
ESF	Europos socialinis fondas
EŽŪOGF	Europos žemės ūkio garantijų fondo orientavimo dalis
ISPA	Pasirengimo narystei Europos Sąjungos struktūrinės politikos instrumentas (angl. Instrument for Structural Policies for Pre-Accession)
LRV nutarimas Nr. 649	Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gegužės 31 d. nutarimas Nr. 649 „Dėl institucijų, atsakingų už Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų, skirtų Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumentui įgyvendinti, administravimą, atsakomybės ir funkcijų paskirstymo“ (Žin., 2001, Nr. 48-1676; 2005, Nr. 51-1700)
MVĮ	Mažos ir vidutinės įmonės (įskaitant mikro įmones)
PHARE	Europos Sąjungos ekonominės pagalbos Vidurio ir Rytų Europai programa (angl. Poland and Hungary aid for economic restructuring)
SAPARD	Specialioji žemės ūkio ir kaimo plėtros programa
TUI	Tiesioginės užsienio investicijos
ŽOFP	Žuvininkystės orientavimo finansinės priemonės

ĮVADAS

Lietuva sėkmingai užbaigė pirmąjį ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo laikotarpį – įgyvendintas BPD, pagal kurį Lietuva gavo ES struktūrinių fondų paramą, skirtą įgyvendinti esminius Lietuvos plėtros prioritetus.

ES struktūrinių fondų paramos panaudojimas Lietuvai buvo naujas dalykas, jos administravimo mechanizmas skyrėsi nuo Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų administravimo mechanizmo. Todėl BPD įgyvendinimas buvo iššūkis ne tik pareiškėjams ir projektų vykdytojams, bet ir ES struktūrinių fondų paramą administruojančioms institucijoms.

Būtina prisiminti, kad Lietuvai siekiant narystės ES, galimybė dalyvauti įgyvendinant ES sanglaudos politiką ir gauti ES struktūrinių fondų paramą buvo laikoma viena patraukliausių Lietuvos stojimo į ES priežasčių, kadangi ES struktūrinių fondų lėšos sudarė papildomas finansines galimybes Lietuvos socialinei ekonominei plėtrai. Pagrindinis BPD tikslas buvo sustiprinti nacionalinio ūkio ilgalaikio konkurencingumo plėtotės prielaidas, paspartinti perėjimą prie žinių ekonomikos, kuriai būdingas didėjantis BVP ir aukštas gyventojų užimtumo rodiklis, stiprinti žinių ekonomikos plėtrą, kuri lemia aukštesnį gyvenimo lygį ir visų Lietuvos gyventojų gerovę. Šiam tikslui pasiekti iš ES struktūrinių fondų ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto buvo skirta apie 4 mlrd. Lt.

BPD lygiu buvo numatyti trys pagrindiniai rodikliai (BVP padidėjimas, papildomų darbo vietų sukūrimas ir įdarbinimo lygio padidėjimas), susiję su svarbiausiais makroekonominiais šalies vystymosi veiksniais – BVP augimu ir užimtumo didinimu.

Būtina pažymėti, kad įgyvendinant BPD (2004–2009 metais), Lietuvos ekonominė padėtis kito – buvo stebimas ekonomikos augimas ir ekonomikos nuosmukis, todėl trumpuoju laikotarpiu yra pakankamai sudėtinga įvertinti BPD investicijų poveikį šalies socialinei ekonominei plėtrai ir gyvenimo kokybės gerėjimui Lietuvoje.

BPD keliamų tikslų ir uždavinių pasiekimui įvertinti buvo stebimi ir naudojami rezultatai, pasiekimo ir poveikio rodikliai. BPD nustatytų uždavinių įgyvendinimą tiksliausiai atspindi pasiekimo rodiklių, tokių kaip nutiestų kelių ilgis ir pan., analizė. Tiesioginį finansuotų projektų įgyvendinimo efektą rodo pasiekti rezultatai, pavyzdžiui, įgyvendinus BPD priemones, sukurtos ir (ar) išlaikytos darbo vietos, atskirai skaičiuojamos sukurtos darbo vietos moterims ir t. t. Tam, kad būtų įvertintas bendras BPD investicijų kiekybinis poveikis šalies socialinei ekonominei plėtrai buvo naudojami poveikio rodikliai, tokie kaip sukurtos papildomos darbo vietos ir pan. Šių rodiklių pasiekimas yra trumpai apžvelgiamas šiame leidinyje.

Tačiau būtina pažymėti, kad nepaisant to, kad BPD įgyvendinimo laikotarpis buvo trumpas, BPD rezultatai turės didelės įtakos ir tolesnei Lietuvos pažangai.

Šiame leidinyje pateikiama trumpa informacija apie BPD įgyvendinimo 2004–2009 metais rezultatus pagal atskirus ES struktūrinius fondus ir BPD prioritetus – nurodomi pagrindiniai pokyčiai, padarę įtaką BPD įgyvendinimui, pateikiama apibendrinta informacija apie BPD tikslų ir uždavinių pasiekimą, pateikiamos pagrindinės BPD įgyvendinimo problemos, informacija apie BPD administravimą. Manome, kad ši informacija bus naudinga visiems besidomintiems BPD įgyvendinimo rezultatais.

Išsamesnę informaciją apie BPD įgyvendinimą galima rasti BPD galutinėje įgyvendinimo ataskaitoje (http://www.esparama.lt/lt/bpd/BPD_ataskaitos), kuri parengta pagal ES reglamentų reikalavimus ir yra būtina sąlyga gauti galutinį EK mokėjimą ir sėkmingai užbaigti ES struktūrinių fondų paramos teikimą pagal BPD.

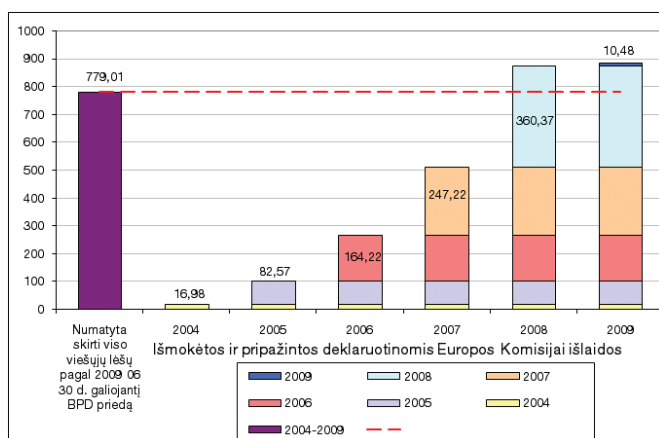
1. BPD įgyvendinimas 2004–2009 metais panaudojant ERPF lėšas

→ Įgyvendinant BPD, ERPF lėšomis finansuotos investicijos į esamos fizinės infrastruktūros gerinimą ir naujos infrastruktūros kūrimą.

→ Per BPD įgyvendinimo laikotarpį ERPF lėšomis finansuojamų projektų įgyvendinimui planuota paskirstyti **779,041 mln. EUR (2689,871 mln. Lt)** paramos sumą, iš jos **583,940 mln. EUR (2016,227 mln. Lt)** – ERPF lėšos.

→ Iki 2009 m. birželio 30 d. panaudota (išmokėta prekių tiekėjams ir paslaugų teikėjams bei pripažinta tinkamomis deklaruoti EK) – **881,852 mln. EUR (3044,857 mln. Lt)**, iš jų **615,219 mln. EUR (2124,228 mln. Lt)** ERPF lėšos (105,36 proc. BPD numatytų ERPF lėšų): pagal BPD I prioritetą „Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra“ – 58,47 proc., pagal BPD III prioritetą „Gamybos sektoriaus plėtra“ – 39,35 proc., pagal BPD V prioriteto „Techninė parama“ priemonę – 2,18 proc. BPD numatytų ERPF lėšų.

→ Įgyvendinti 945 projektai.

Pav. 1. ERPF lėšomis finansuotų projektų įgyvendinimui panaudotų viešųjų lėšų pasiskirstymas 2004–2009 m., mln. EUR*

1.1. Pagrindiniai pokyčiai, turėję įtakos BPD įgyvendinimui, panaudojant ERPF lėšas

ERPF lėšomis finansuotų BPD I ir III prioritetų įgyvendinimui didžiausią įtaką padarė dėl Lietuvos ekonominio augimo 2004–2007 m. sparčiai augusios darbų, paslaugų, prekių ir darbo jėgos, kuriai taip pat įtaką darė emigracija ir vidinė migracija į didžiuosius Lietuvos miestus, kainos, kurios padidino projektų vykdymo išlaidas. Tačiau, reikia pastabėti, kad prekių, paslaugų ir darbų kainas galėjo padidinti ir ES struktūrinės paramos intervencija į rinką, kuri sukėlė tiekėjų, rangovų trūkumą.

Išaugęs dėmesys eismo saugumo užtikrinimui ir siekis mažinti nelaimingų atsitikimų ir žuvusiųjų keliuose skaičių turėjo teigiamą įtaką transporto infrastruktūros plėtros ir susisiekimo gerinimo priemonių įgyvendinimui. Transporto infrastruktūros plėtros ir susisiekimo gerinimui, aplinkos apsaugos tikslų ir uždavinių pasiekimui teigiamą įtaką taip pat padarė tai, kad ERPF lėšomis finansuojami ir Sanglaudos fondo lėšomis finansuojami projektai papildė vieni kitus. BPD įgyvendinimo laikotarpiu įgyvendintas energetikos sektoriaus restruktūrizavimas, BPD lėšomis modernizuojami energetikos objektai teigiamai paveikė energetikos sektoriaus įmonių veiklą, jų ekonominius rodiklius ir sektoriaus indėlį į šalyje sukuriamą BVP. 2004–2008 m. augusios namų ūkių disponuojamos pajamos lėmė didesnį rekreacijos poreikį, aukštesnius poilsio kokybės reikalavimus, todėl sėkmingai įgyvendinti projektai, susiję su gyvenimo kokybės gerinimu ir mokamų paslaugų diegimu aptarnavimo sektoriuje, vykdyta saugomų teritorijų, rekreacinių zonų ir kitų viešosios infrastruktūros objektų plėtra.

BPD prioritetai sveikatos apsaugos srityje ir investicijos į sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo gerinimą, sergamumo kraujotakos sistemos ligomis mažinimą plėtojant kardiologinės sveikatos priežiūros sistemą ir šias paslaugas teikiančių sveikatos priežiūros įstaigų infrastruktūrą atitiko Lietuvos demografinius iššūkius – gyventojų senėjimo, emigracijos, neigiamo natūralaus gyventojų prieaugio tendencijas.

Švietimo, mokslo, socialinių paslaugų infrastruktūros plėtrai nemažą įtaką turėjo sprendimai įgyvendinant Lisabonos strategiją, Bolonijos, Kopenhagos procesų gaires, Valstybės ilgalaikės raidos strategiją ir Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatų įgyvendinimo programą, kuriant bendrą Europos aukštojo mokslo ir mokslinių tyrimų erdvę. Investicijos į švietimo, mokslo,

*Grafikai vaizduojant finansinę informaciją MS Excel programa, galimos paklaidos dėl skaičių apvalinimo.

socialinių paslaugų infrastruktūros plėtrą, minėtuose strateginiuose dokumentuose paskelbtos prioritėtinėmis, tapo svarbiu gyvenimo kokybės ir konkurencinės plėtros varikliu.

Lietuvai tapus ES ir bendrosios rinkos nare, atsivėrė didesnės eksporto galimybės, atsirado galimybė greitai įeiti į naujas rinkas, taip pat paaštrėjo konkurencija augančioje šalies vidaus rinkoje. Įmonės pasinaudojo galimybe BPD lėšomis atnaujinti pasenusias technologijas, diegti inovacijas, sukurti ir pasiūlyti rinkai naujus, konkurencingesnius produktus ar paslaugas.

Mokestinėmis lengvatomis buvo skatinamas namų ūkio kompiuterizavimas, kas labai padidino interneto vartotojų skaičių, sudarė palankias sąlygas informacinių technologijų paslaugų ir infrastruktūros plėtrai.

1.2. ERPF lėšomis finansuojamo BPD I prioriteto „Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra“ įgyvendinimas

Prioriteto tikslas

Užtikrinti tvarią ir ekonomiškai efektyvią energetikos, transporto ir sveikatos apsaugos infrastruktūros plėtrą, suformuoti švietimo įstaigų tinklą, remiantis racionalaus energijos naudojimo ir aplinkos apsaugos principais.

Prioriteto uždaviniai

1. Transporto infrastruktūros pakankamumo ir efektyvumo plėtra;
2. Energetikos sektoriaus patikimumo ir efektyvumo didinimas;
3. Aplinkos infrastruktūros valdymas, verslo steigimo ar plėtros galimybių suteikimas;
4. Sveikatos apsaugos infrastruktūros tobulinimas;
5. Švietimo, profesinio mokymo, mokslo ir studijų, socialinės infrastruktūros prieinamumo ir našumo plėtra.

Prioriteto priemonės

- 1.1. Transporto infrastruktūros prieinamumo ir paslaugų kokybės gerinimas;
- 1.2. Energijos tiekimo stabilumo, prieinamumo ir didesnio energetikos efektyvumo užtikrinimas;

Prioriteto priemonės

- 1.3. Aplinkos kokybės gerinimas ir žalos aplinkai prevencija;
- 1.4. Sveikatos priežiūros įstaigų restruktūrizavimas ir modernizavimas;
- 1.5. Darbo rinkos, švietimo, profesinio mokymo, mokslo ir studijų bei socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra.

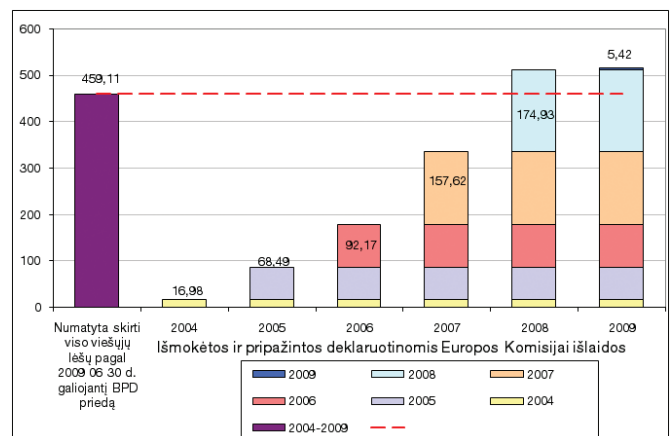
→ Tai buvo didžiausias iš dviejų ERPF lėšomis finansuojamų BPD prioritėtų, kuriam įgyvendinti buvo skirta 59,4 proc. ERPF lėšų ir 38,77 proc. visų BPD įgyvendinimui skirtų ES struktūrinių fondų lėšų.

→ BPD I prioriteto įgyvendinimui planuota paskirstyti 459,109 mln. EUR (1585,213 mln. Lt) paramos sumą, iš jos 347,059 mln. EUR (1198,325 mln. Lt) – ERPF lėšos.

→ Iki 2009 birželio 30 d. panaudota 515,619 mln. EUR (1780,329 mln. Lt), iš kurių – 368,792 mln. EUR (1273,366 mln. Lt) ERPF lėšos (106,26 proc. BPD I prioritetai numatytų ERPF lėšų).

→ Šio prioriteto priemonės buvo vienos iš aktualiausių projektų vykdytojams – pateiktų paraiškų skaičius net 2,4 kartus viršijo sudarytų paramos sutarčių skaičių.

→ Įgyvendinti 664 projektai.

Pav. 2. BPD I prioriteto projektų įgyvendinimui panaudotų viešųjų lėšų pasiskirstymas 2004–2009 m., mln. EUR*

*Grafiškai vaizduojant finansinę informaciją MS Excel programa, galimos paklaidos dėl skaičių apvalinimo.

Tikslų ir uždavinių pasiekimas

Investicijos į transporto infrastruktūrą leido pagerinti atskirų teritorijų transporto infrastruktūros būklę, padidinti jos efektyvumą. Transporto infrastruktūra pritaikyta, atsižvelgiant į augančius automobilių eismo, gyventojų ir verslo poreikius, sudarant palankias sąlygas tolimesnei šalies teritorijų subalansuotai plėtrai. Transporto infrastruktūros plėtra prisidėjo ne tik prie Lietuvos gyventojų gyvenimo kokybės gerinimo, eismo saugumo didinimo, aplinkos taršos mažinimo, regionų socialinių – ekonominių skirtumų mažinimo, bet ir prie Lietuvos ūkio tarptautinio konkurencingumo didinimo. BPD įgyvendinimo laikotarpiu buvo suformuotos prielaidos multimodalinio transporto plėtrai Lietuvoje. Tačiau išaugusi paklausa statybų sektoriuje, paslaugų ir darbų kainų augimas lėmė, kad nutiestų ar rekonstruotų kelių ilgis buvo mažesnis nei planuota – vietoj planuotų 650 km, nutiesta ar rekonstruota 521,38 km (80 proc. planuoto ilgio).

Energetikos sektoriaus patikimumui ir efektyvumui didinti buvo įgyvendinti net 86 energijos tinklų, katilinių modernizavimo ir pritaikymo naudoti kitas kuro rūšis, vietinių ir atsinaujinančių energijos šaltinių naudojimo energijos gamybai, energetikos efektyvumo didinimo visuomeniniame sektoriuje projektai (planuota 15), pasižymintys teigiamu poveikiu aplinkosaugai, prisidėję prie energetinių ir gamtinių resursų šilumos gamybai mažinimo. Įgyvendinti energijos taupymo/efektyvaus energijos naudojimo projektai teigiamai įtakojo Lietuvos ekonomiką, mažinant ūkio priklausomybę nuo importuoto kuro ir taupant energiją: buvo diversifikuojami kuro šaltiniai ir pereinama prie vietinių ir atsinaujinančių energijos šaltinių, mažinamas bet kokio importuojamo kuro naudojimas per nuostolių sumažinimą perduodant energiją, didinant energijos gamybos efektyvumą ir didinant energijos vartojimo efektyvumą visuomeniniame sektoriuje. Spartesnis ir intensyvesnis vietinio biokuro naudojimas modernizuotose katilinės davė stimulą biokuro gamintojams pradėti ir plėsti naują veiklą, kas leido suformuoti kad ir nedidelį, bet visai naują ir perspektyvų pramonės sektorių. Beveik 6 kartus viršytą planuotų įgyvendinti energijos efektyvumo (taupymo) projektų skaičių sąlygojo mažesnės nei planuota apimties įgyvendinti projektai ir didelis pareiškėjų aktyvumas energijos taupymo priemonių įgyvendinimo srityje.

BPD lėšų pagalba buvo pagerinta aplinkos būklė, sukurta tinkama aplinkos infrastruktūra, kuri pagerino aplinkos infrastruktūros valdymą, prisidėjo prie darnaus šalies vystymosi, Lietuvos regionų vystymo, daugiau dėmesio skiriant rekreacijai ir verslo plėtrai. Buvo nutiesta ir (ar) atnaujinta 115,42 km vandens tiekimo/nuotekų tinklų, tai beveik 5 kartus daugiau nei buvo planuota (planuota 25 km).

Įgyvendintos priemonės sveikatos apsaugos sektoriuje prisidėjo prie sveikatos apsaugos infrastruktūros būklės, sveikatos prie-

žiūros paslaugų prieinamumo ir kokybės kaimiškų ir atokių vietovių gyventojams pagerinimo, padėjo sumažinti sergamumą kraujotakos sistemos ligomis. BPD įgyvendinimo pabaigoje buvo modernizuotos 168 sveikatos priežiūros institucijos, tai 4,2 kartus daugiau nei buvo planuota (planuota modernizuoti 40 sveikatos priežiūros institucijų). Prioriteto priemonių įgyvendinimas teigiamai įtakojo švietimo ir mokslo įstaigų infrastruktūros plėtrą ir sudarė prielaidas sėkmingai plėtoti inovacijų paramos infrastruktūrai – mokslo ir technologijų parkams, integruotiems mokslo, studijų ir verslo centrams (slėniams). Buvo modernizuotos 1076 žmogiškųjų išteklių plėtros institucijos, vietoj planuotų 20.

BPD I prioriteto įgyvendinimas ypač prisidėjo prie naujų darbo vietų sukūrimo ar jų išlaikymo – iš viso pagal šį prioritetą buvo sukurtos ir (ar) išlaikytos 10890,8 darbo vietos, nors buvo planuota sukurti ir (ar) išlaikyti 7000 darbo vietų. Daugiau darbo vietų buvo sukurta ir (ar) išlaikyta tik pagal BPD IV prioritetą, pagal kurį buvo finansuojamos kaimo plėtros ir žuvininkystės priemonės. Prie tokio didelio darbo vietų sukūrimo ir (ar) išlaikymo daugiausiai prisidėjo švietimo ir socialinės infrastruktūros, transporto ir sveikatos apsaugos infrastruktūros gerinimo priemonės. Pagal energetikos infrastruktūros gerinimo priemonę finansuotuose renovavimo projektuose buvo atliekami remonto, rekonstrukcijos ar statybos darbai ir juos užbaigus naujų darbo vietų nebuvo kuriama. Be to, energetikos srityje buvo diegiamos naujos technologijos ir automatizuoti procesai, nereikalaujantys naujų darbo vietų kūrimo, todėl darbo vietų sukurtas/išlaikyta mažiau nei planuota.

Sukurtų darbo vietų skaičius moterims buvo mažesnis nei planuota (sukurtos/išlaikytos 3042,8 darbo vietos, planuota 3500), kadangi transporto, statybų, energetikos sektoriuose daugiau statybinių, IT ir inžinerinių profesijų darbuotojų vyrų, be to pagal transporto infrastruktūros gerinimo priemonę sukurtų darbo vietų skaičius moterims nebuvo atskirai skaičiuojamas.

Būtina pažymėti, kad BPD I prioriteto priemonių įgyvendinimo dėka buvo sukurtos 10557,36 papildomos darbo vietos, t. y. 2,1 kartus daugiau nei planuota (5000 darbo vietų). Daugiausiai papildomų darbo vietų (5087) buvo sukurta pagal energetikos infrastruktūros gerinimo priemonę (planuota 400), mažiausiai – pagal švietimo ir socialinės infrastruktūros gerinimo priemonę – 602,36, nors pagal ją buvo planuojama sukurti beveik daugiausiai papildomų darbo vietų – 2000. Siekiant gerinti moterų padėtį darbo rinkoje, moterims buvo sukurtos papildomos 2915,63 darbo vietos, tai yra tik šiek tiek daugiau nei buvo planuota (2500).

1.3. ERPF lėšomis finansuojamo BPD III prioriteto „Gamybos sektoriaus plėtra“ įgyvendinimas

Prioriteto tikslas

Didinti pramonės ir verslo konkurencingumą, plėtoti turizmo sektoriaus ir informacinių technologijų potencialą.

Prioriteto uždaviniai

1. Tiesioginė parama pramonės ir verslo konkurencingumo skatinimui;
2. Geros kokybės verslo aplinkos plėtra;
3. Informacinių paslaugų potencialo panaudojimas;
4. Veiksmingesnis turizmo potencialo panaudojimas.

Prioriteto priemonės

- 3.1. Tiesioginė parama verslui;
- 3.2. Verslo aplinkos gerinimas;
- 3.3. Informacinių technologijų paslaugų ir infrastruktūros plėtra;
- 3.4. Viešoji turizmo infrastruktūra ir paslaugos.

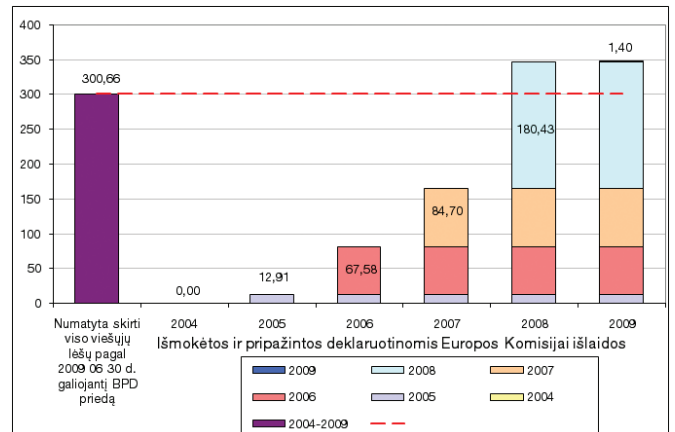
→ Prioritetui įgyvendinti iš viso buvo skirta 38,09 proc. ERPF lėšų ir 24,85 proc. visų BPD įgyvendinimui skirtų ES struktūrinių fondų lėšų.

→ BPD III prioriteto įgyvendinimui planuota paskirstyti **300,662 mln. EUR (1038,126 mln. Lt)** paramos sumą, iš jos **222,429 mln. EUR (768,004 mln. Lt)** – ERPF lėšos.

→ Iki 2009 m. birželio 30 d. panaudota (išmokėta prekių tiekėjams ir paslaugų teikėjams ir pripažinta tinkamomis deklaruoti EK) – **347,026 mln. EUR (1198,21 mln. Lt)**, iš kurių – **232,022 mln. EUR (801,124 mln. Lt)** ERPF lėšos (104,31 proc. BPD III prioritetai numatytų ERPF lėšų).

→ Pateiktų paraiškų skaičius net 4 kartus viršijo sudarytų paramos sutarčių kiekį.

→ Įgyvendinti 237 projektai.

Pav. 3. BPD III prioriteto projektų įgyvendinimui panaudotų viešųjų lėšų pasiskirstymas 2004–2009 m., mln. EUR*

Tikslų ir uždavinių pasiekimas

BPD lėšos paskatino įmonių modernizavimą, technologinių naujovių diegimą gamybos procese, prisidėjo prie įmonių gamybos apimčių, darbo našumo didinimo ir padarė teigiamą įtaką verslumo ugdymui ir naujų įmonių steigimuisi. BPD įgyvendinimo laikotarpiu paramą gavo 94086 MVJ, t. y. 7,5 karto daugiau nei buvo planuota (planuota 12500).

Panaudojant ES struktūrinių fondų ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšas, buvo kuriama verslo fizinė infrastruktūra. Tai, kad paramą gavusių pramoninių zonų/mokslo ir technologijų parkų skaičius (13) viršijo planuojamą (5) skaičių 2,6 kartus, rodo šių finansinių intervencijų į rinką aktualumą, skatinant tiesioginių investicijų, ypač TUI, pritraukimą ir bendradarbiavimo tarp verslo ir mokslo vystymą.

Siekiant didinti informacinių paslaugų potencialą, parama buvo skirta 17 viešųjų el. paslaugų įmonių (planuota 15) ir tai davė reikšmingą impulsą ne tik viešųjų elektroninių paslaugų plėtrai, bet ir sudarė sąlygas informacinės visuomenės plėtrai, kuri skatina ūkio plėtrą ir augimą bei perėjimą prie žinių visuomenės, kas buvo vienas iš pagrindinių BPD tikslų.

Buvo sėkmingai plėtojama viešoji turizmo infrastruktūra ir paslaugos. Vietoj numatytų naujai sukurti ar pagerinti 80 turizmo traukos centrų pavyko investicijas nukreipti į 222 objektus. Didesnį turizmo traukos centrų skaičių lėmė tai, kad įgyvendinant vieną projektą, buvo kuriami ar gerinami esami keli turizmo traukos centrai, sudarantys sąlygas kompleksiskai turizmo plėtrai.

*Grafiškai vaizduojant finansinę informaciją MS Excel programa, galimos paklaidos dėl skaičių apvalinimo.

Igyvendinant BPD III prioritetą buvo sukurtos ir (ar) išlaikytos 5328,5 darbo vietos, iš jų moterims buvo sukurtos ir (ar) išlaikytos 1960,5 darbo vietos. Tačiau būtina pažymėti, kad planuojant pagal BPD III prioritetą sukurti ar išlaikyti darbo vietas, buvo nepakankamai įvertinta, kad BPD III prioriteto priemonės skirtos investicijoms į viešąją infrastruktūrą ir naujų technologijų diegimą ir buvo mažiau orientuotos į užimtumo didinimą. Todėl bendras sukurtų ir (ar) išlaikytų darbo vietų skaičius buvo mažesnis nei planuojamas (66,7 procentai nuo planuoto skaičiaus). Bendras sukurtų ir (ar) išlaikytų moterų darbo vietų skaičius buvo dar mažesnis (49 proc. nuo planuotos reikšmės). Tai, kaip ir BPD I prioriteto atveju, sąlygojo aplinkybė, kad daugumai pagal BPD III prioritetą finansuotų projektų buvo būdingas naujų technologijų diegimas, kur tradiciškai atsiranda didesnė pasiūla aukštai kvalifikuotai inžinerinių specialybių ir informacinių technologijų specialybės ar tyrėjų darbo jėgai, kurios struktūroje dominuoja vyrai. Be to, vykdant infrastruktūros plėtros projektus, daugiausia darbo vietų sukuriama statybų sektoriuje, kur daugumą darbuotojų sudaro vyrai.

Igyvendinus BPD III prioriteto priemones, buvo pritraukta privataus kapitalo už 389 mln. EUR (planuota 200 mln. EUR). Tai rodo aukštą investicijų pritraukimo į Lietuvos ekonomiką skatinamąjį efektą. Teikiant tiesioginę paramą pramonės ir verslo konkurencingumo skatinimui, privačių lėšų buvo pritraukta beveik 2,7 karto daugiau nei planuota. Viešosios infrastruktūros verslui, paslaugų verslui plėtra dar ryškiau pademonstravo paramos investicijų svertų efektą – privačių investicijų čia pritraukta 3,9 kartus daugiau. Mažiau nei planuota privačių investicijų buvo pritraukta įgyvendinant turizmo srities ir informacinių technologijų paslaugų ir infrastruktūros plėtros projektus, tai lėmė projektų pobūdis ir jų įgyvendinimo sąlygos.

BPD III prioriteto priemonių specifika ir neigiami pokyčiai darbo rinkoje lėmė, kad papildomų darbo vietų beveik pagal visas BPD III prioriteto priemones buvo sukurta mažiau nei planuota, iš-

skyrus pagal priemonę, pagal kurią buvo teikiama tiesioginė parama verslui – pagal ją buvo sukurta 4369 papildomos darbo vietos (planuota 3000) ir pagal priemonę, skirtą verslo aplinkos gerinimui, buvo sukurtos papildomos 2058 darbo vietos (planuota 1500). Papildomų darbo vietų moterims daugiausiai buvo sukurta pagal priemonę, skirtą informacinių technologijų paslaugų ir infrastruktūros plėtrai – 1958, t. y. beveik 2 kartus daugiau nei planuota – 1000. Iš viso pagal BPD III prioritetą buvo planuota sukurti 10000 papildomų darbo vietų, iš jų pusę – moterims, tačiau buvo sukurtos 9373 papildomos darbo vietos, iš jų 4184 – moterims.

Paramą gavo 13 pradedančiųjų įmonių, kurios išsilaikė 12 mėnesių, ir jų dalis tarp visų paramą gavusių įmonių sudarė 100 proc. (buvo planuota 90 proc.). Tam įtakos turėjo tai, kad parama buvo teikiama perspektyvioms pradedančiosioms įmonėms, o jos dėka buvo žymiai sumažinta šių įmonių įgyvendinamų projektų ekonominė, techninė rizika ir užtikrinamas jų sėkmingas įgyvendinimas. Vertinant BPD III prioriteto investicijų ilgalaikį socialinį ir ekonominį poveikį, pažymėtinas indėlis šalinant Lietuvos ūkio silpnybes, susijusias su pramonės struktūroje dominavusia žemų technologijų pramone, žemos pridėtinės vertės produktų gamyba, investicijų stoka, nepakankama ir neišvystyta verslo paramos sistema, specializuotų aukštos kokybės paslaugų, orientuotų į verslo internacionalizavimą, inovacijų diegimą, kokybės valdymą, technologijų perdavimą, trūkumu. Investicijos paskatino pozityvius poslinkius link aukštesnės pridėtinės vertės gamybos struktūroje ir verslo įmonių inovacijų potencialo augimo.

Turizmo infrastruktūros gerinimo projektai prisidėjo prie atvykstančių turistų srautų didinimo, tuo pačiu tai teigiamai įtakojo Lietuvos eksporto gerinimą ir šalies importo-eksporto balanso gerinimą. Ilgalaikių darbo vietų kūrimas regionuose, įgyvendinant prioritetą tikslus ir uždavinius prisidėjo prie regionų socialinių ekonominių skirtumų mažinimo ir gyvenimo kokybės gerinimo regionuose.

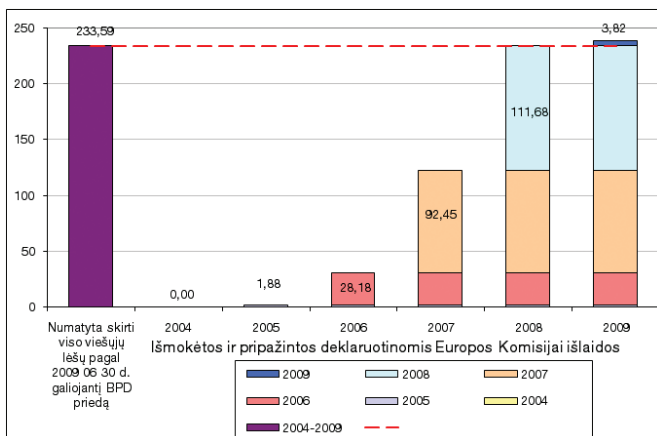
2. BPD įgyvendinimas 2004–2009 metais panaudojant ESF lėšas

→ Įgyvendinant BPD, ESF lėšomis finansuotos investicijos į žmogiškųjų išteklių plėtrą.

→ 92,9 proc. BPD įgyvendinti skirtų ESF lėšų buvo panaudotos pagal BPD II prioriteto „Žmogiškųjų išteklių plėtra“ priemones ir 7,08 proc. pagal BPD V prioriteto „Techninė parama“ priemones.

→ Per BPD įgyvendinimo laikotarpį ESF lėšomis finansuojamų projektų įgyvendinimui planuota paskirstyti **233,592 mln. EUR (806,545 mln. Lt)** paramos sumą, iš jos **176,218 mln. EUR (608,44 mln. Lt)** – iš ESF.

→ Iki 2009 birželio 30 d. panaudota (išmokėta prekių tiekėjams ir paslaugų teikėjams ir pripažinta tinkamomis deklaruoti EK) – **238,019 mln. EUR (821,830 mln. Lt)** paramos suma, iš kurių ESF lėšos – **177,545 mln. EUR (613,027 mln. Lt)** (100,75 proc. BPD numatytų ESF lėšų).

Pav. 4. ESF lėšomis finansuotų projektų įgyvendinimui panaudotų viešųjų lėšų pasiskirstymas 2004–2009 m., mln. EUR*

*Grafikai vaizduojant finansinę informaciją MS Excel programa, galimos paklaidos dėl skaičių apvalinimo.

2.1. Pagrindiniai pokyčiai, turėję įtakos BPD įgyvendinimui panaudojant ESF lėšas

BPD II prioriteto įgyvendinimui įtaką darė tai, kad BPD II prioriteto priemonės ilgą laiką buvo vykdomos esant didelei darbo jėgos paklausai ir kvalifikuotų darbuotojų trūkumui. Sparčiai auganti ekonomika, didėjanti emigracija lėmė darbo jėgos mokymo poreikius. Tai sąlygojo įgyvendinamų BPD priemonių populiarumą, ypač tarp verslo įmonių, siekiančių didinti turimos darbo jėgos kompetenciją, formuoti naujus kokybiškus darbo išteklius.

2008 m. prasidėjus pasauliniam ekonomikos nuosmukiui, užimtumas ėmė mažėti, o nedarbas augti, vėl atsirado disproporcija tarp darbo jėgos paklausos ir pasiūlos, padariusi neigiamą įtaką kai kurių prioriteto tikslų ir uždavinių pasiekimui.

2.2. ESF lėšomis finansuojamo BPD II prioriteto „Žmogiškųjų išteklių plėtra“ įgyvendinimas

Prioriteto tikslas

Padidinti darbo jėgos kompetenciją ir gebėjimą prisitaikyti prie rinkos pokyčių, pagerinti profesinio mokymo kokybę ir prieinamumą, palengvinti socialinę integraciją.

Prioriteto uždaviniai

1. Nedarbo mažinimas ir efektyvesnė nedarbo prevencija;
2. Gebėjimo prisitaikyti prie pokyčių plėtra;
3. Tikslinis socialinės integracijos skatinimas;
4. Mokymosi visą gyvenimą skatinimas;
5. Pakankamo skaičiaus aukštos kvalifikacijos mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros srities parengimo užtikrinimas.

Prioriteto priemonės

- 2.1. Įsidarbinimo gebėjimų ugdymas;
- 2.2. Darbo jėgos kompetencijos ir gebėjimų prisitaikyti prie pokyčių ugdymas;
- 2.3. Socialinės atskirties prevencija ir socialinė integracija;
- 2.4. Mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtojimas;
- 2.5. Žmogiškųjų išteklių kokybės gerinimas mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje.

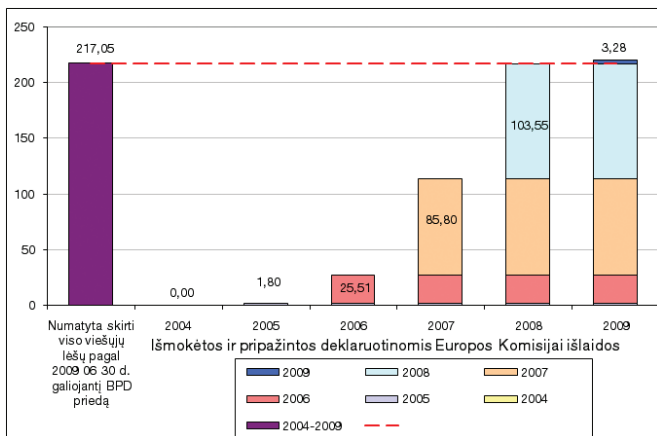
→ Prioritetui įgyvendinti iš viso buvo skirta apie 18,30 proc. visų BPD įgyvendinimui skirtų ES struktūrinių fondų lėšų.

→ BPD II prioriteto įgyvendinimui planuota paskirstyti 217,054 mln. EUR (749,443 mln. Lt) paramos sumą, iš jos 163,814 mln. EUR (565,617 mln. Lt) – iš ESF.

→ Iki 2009 birželio 30 d. panaudota (išmokėta prekių tiekėjams ir paslaugų teikėjams ir pripažinta tinkamomis deklaruoti EK) – 220,040 mln. EUR (759,754 mln. Lt), iš kurių ES lėšos – 164,075 mln. EUR (566,519 mln. Lt); 100,16 proc. BPD II prioritetai numatyti ESF lėšų).

→ Pateiktų paraiškų skaičius 1,6 kartus viršijo sudarytų paramos sutarčių skaičių.

→ Įgyvendintas 631 projektas.

Pav. 5. BPD II prioriteto projektų įgyvendinimui panaudotų viešųjų lėšų pasiskirstymas 2004–2009 m., mln. EUR*

Tikslų ir uždavinių pasiekimas

BPD II prioriteto tikslų ir uždavinių atitiktį darbo rinkos poreikiams, jų aktualumą formuojant ir vystant kvalifikuotos darbo jėgos pasiūlą rodo tai, kad įgyvendinus BPD II prioriteta, buvo išmokyta 322219 naudos gavėjų ir tai yra 16,1 karto daugiau, nei buvo planuota – 20000. Kita vertus, tai taip pat verčia kritiškai vertinti BPD planavimo metu suformuotą prielaidas ir institucijų, rengusių BPD, planavimo patirtį.

*Grafikai vaizduojant finansinę informaciją MS Excel programa, galimos paklaidos dėl skaičių apvalinimo.

Daugiausia išmokytų naudos gavėjų buvo pagal priemonę, skirtą darbo jėgos kompetencijai ir gebėjimams prisitaikyti prie pokyčių ugdyti – 161094, tai yra daugiau kaip 40 kartų, nei buvo planuota. Tai leido padidinti darbo jėgos kompetenciją, kas reikšmingai prisidėjo prie bendro prioriteto tikslo siekimo, gebėjimų ugdytas tapo vienu iš darbo našumo ir produktyvumo didinimo veiksmų. Socialinės atskirties prevencijos ir socialinės integracijos srityje ESF investicijos veikė ir paskatino sisteminius Lietuvos pokyčius socialinės atskirties mažinimo ir jos prevencijos srityje. Naudojant BPD lėšas buvo pradėta kurti sistema, sudaranti galimybę lanksčiai reaguoti į besikeičiančią aplinką, darbo rinkos sąlygas ir poreikius pagal socialinės atskirties grupes.

Siekis skatinti mokymąsi visą gyvenimą savo turiniu ir tikslais atitiko Lisabonos strategijos pagrindines kryptis. Įgyvendinant priemonę, skirtą mokymosi visą gyvenimą sąlygoms plėtoti, išmokytų naudos gavėjų buvo net 65 kartus daugiau nei planuota (planuota 2000, išmokyta – 130498). Įgyvendinant šią priemonę, pavyko padidinti mokymosi visą gyvenimą sistemos pajėgumą Lietuvoje, prisidėti prie geresnių sąlygų mokyti visą gyvenimą sudarymo.

Priemonės, skirtos žmoniškųjų išteklių kokybei gerinti mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje, įgyvendinimu buvo siekiama kokybiškai ir kiekybiškai padidinti žmogiškuosius išteklius mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros srityje, didinti mokslininkų gebėjimus plėsti mokslines žinias tarptautiniu lygmeniu, parengti specialistus, atitinkančius ekonomikos poreikius, galinčius taikyti inovacijas. Tai siejo BPD II prioriteta su investicijomis į aukštąjį mokslą, mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą pagal ERPF lėšomis finansuojamą BPD III prioriteta, siekiant plėtoti gamybos sektoriaus aukštąsias technologijas, Lietuvą paverčiant patraukliu centru užsienio kompanijų investicijoms į daug žinių reikalaujančias pramonės šakas. Išmokytų naudos gavėjų pagal šią priemonę buvo beveik 9 kartus daugiau nei planuota (planuota 3000, išmokyta – 26904).

Priemonės, skirtos įsidarbinimo gebėjimams ugdyti, projektų įgyvendinimas turėjo teigiamą įtaką nedarbo mažinimui, lėmė efektyvesnę nedarbo prevenciją.

Iš viso pagal BPD II prioriteto priemones per BPD įgyvendinimo laikotarpį buvo paremti 39 darbdaviai, teikiantys mokymą bendrovėje pirmą kartą, nors buvo planuota paremti 1. Parama dažniau buvo skiriama įmonėms ir organizacijoms, kurios jau iki gaudamos paramą vykdė mokymus.

Būtina atkreipti dėmesį, kad įgyvendinant šį prioriteta didesnis dėmesys buvo skiriamas moterų integracijos į darbo rinką problemoms spręsti, bendras moterų įdarbinimo skaičius viršijo planuotą beveik 6 kartus (įsidarbino 16221, planuota – 2750).

Labai mažas nedarbo lygis ir didelis šalies ekonominis augimas pirmais BPD įgyvendinimo metais lėmė nepakankamą asmenų,

dalyvaujančių tęstiniame ir praktiniame mokyme, dalį 25–64 m. amžiaus grupėje, kuri 2009 metais sudarė 4,9 proc. (planuota 6,7 proc.). Pažymėtina, kad tai priklauso nuo ekonominės situacijos ir darbo rinkos struktūros. Tokią prielaidą patvirtina tai, jog 2007 metais asmenų, dalyvaujančių tęstiniame ir praktiniame mokyme, dalis 25–64 metų amžiaus grupėje buvo laikinai išaugusi iki 5,3 proc. Kadangi dauguma asmenų mokymuose dalyvavo 2007–2008 metais, galima teigti, jog atitinkamos BPD investicijos (pagal priemonę, skirtą darbo jėgos kompetencijai ir gebėjimams prisitaikyti prie pokyčių ugdyti) galbūt sušvelnino bendrą asmenų, dalyvaujančių tęstiniame ir praktiniame mokyme, dalies mažėjimą 2008 metais, kada Lietuvoje prasidėjo ekonominė krizė.

Dėl švietimo ir mokymo sistemos kompleksiskumo yra sudėtinga vienareikšmiškai vertinti BPD II prioriteto priemonių poveikį – skaičiuota nelankančių bendrojo lavinimo mokyklos arba ją metusių vaikų dalis – tik iš dalies atspindi galimą poveikį. Be to, informacija apie tai nebuvo renkama projektų lygmeniu (tai nebuvo planuota pagal paramos sutartis), darant prielaidą, kad pagrindinis duomenų apie tai šaltinis yra vertintųjų tyrimai ir oficiali statistika.

BPD II prioritetas prisidėjo prie didelio ir struktūriškai nepalankaus nedarbo mažinimo, bedarbių užimtumo gebėjimų gerinimo bei jų integracijos į darbo rinką didinimo. Tai leido sušvelninti ilgalaikio nedarbo pasekmes, papildyti darbo rinką naujas profesijas ir gebėjimus įsisavinusiais asmenimis. Naujų darbo išteklių įsiliejimas į darbo rinką leido kompensuoti darbingo amžiaus žmonių emigra-

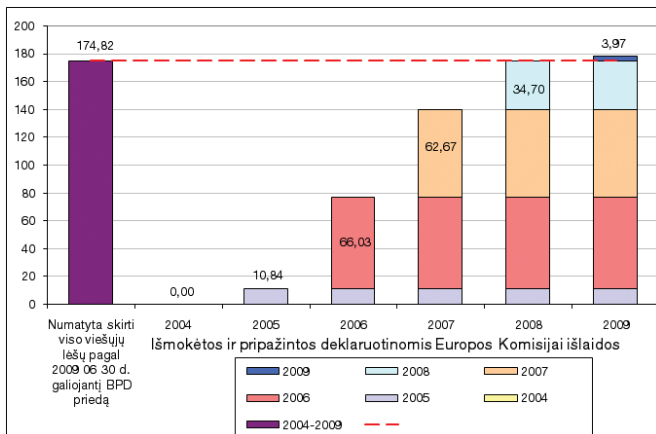
cijos pasekmes, sudarė pagrindą įmonių ir organizacijų plėtrai sparčiau ekonominio augimo laikotarpiu. Prioriteto priemonių įgyvendinimas reikšmingai prisidėjo prie didėjančio kvalifikuotos darbo jėgos poreikio tenkinimo labiausiai šalyje augančiuose statybos ir paslaugų sektoriuose, formuojant kokybiškos darbo jėgos pasiūlą kitoms šalies ekonomikos sritims.

2008 metais nedarbo lygis šalyje siekė 5,8 proc. t. y. buvo 6,5 procentinio punkto mažesnis ir atitinkamai keletą kartų viršijantis planuotą poveikio mastą. Glaudi (teigiama) koreliacija tarp nedarbo lygio sumažėjimo ir įvertintų sukurtų ar išsaugotų darbo vietų skaičiaus regionuose (apskrityse) taip pat leidžia manyti, jog parama reikšmingai prisidėjo prie nedarbo lygio mažinimo regionuose, kuriuose BPD įgyvendinimo pradžioje nedarbo lygis buvo aukštesnis nei vidutiniškai šalyje.

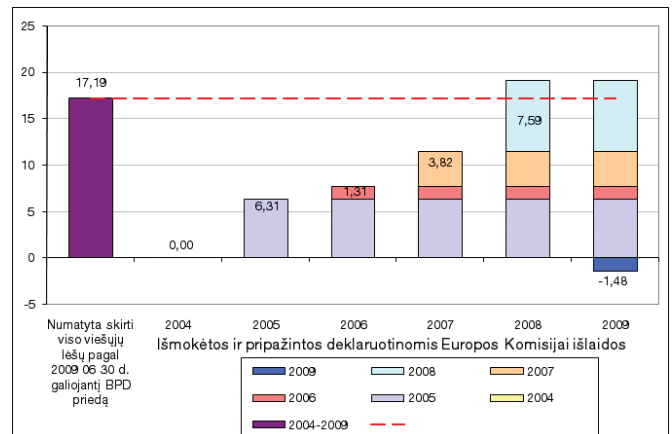
Vertinant prioriteto socialinį ir ekonominį poveikį, būtina pažymėti, kad užimtumo didinimas Lietuvoje vis dar aktualus, nes išliko kai kurios buvusios užimtumo problemos, o ūkio kritimas lemia didėjančią nedarbą, yra grėsmė esamų darbo vietų išsaugojimui.

3. BPD įgyvendinimas 2004–2009 metais panaudojant EŽŪGOF ir ŽOFP lėšas

- EŽŪGOF ir ŽOFP lėšomis finansuotos investicijos į žemės ūkio sektoriaus darbo našumo didinimą, žemės ūkio konkurencingumo gerinimą, žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės sektorių tvarumo gerinimą.
- Per BPD įgyvendinimo laikotarpį EŽŪGOF lėšomis finansuojamų projektų įgyvendinimui planuota paskirstyti **174,818 mln. EUR (603,610 mln. Lt)** paramos sumą, iš jos **122,899 mln. EUR (424,344 mln. Lt)** – iš EŽŪOGF.
- Iki 2009 birželio 30 d. panaudota (išmokėta prekių tiekėjams ir paslaugų teikėjams ir pripažinta tinkamomis deklaruoti EK) – **178,218 mln. EUR (615,35 mln. Lt)** parama, iš kurių, EŽŪOGF lėšos – **122,604 mln. EUR (423,329 mln. Lt)** (99,76 proc. BPD numatytų EŽŪOGF lėšų).
- **Įgyvendinti 1735 projektai.**
- Per BPD įgyvendinimo laikotarpį ŽOFP lėšomis finansuojamų projektų įgyvendinimui planuota paskirstyti **19,451 mln. EUR (67,161 mln. Lt)** paramos sumą, iš jos **12,117 mln. EUR (41,837 mln. Lt)** – iš ŽOFP, **2,263 mln. EUR (7,81 mln. Lt)** – iš privačių lėšų.
- Iki 2009 birželio 30 d. panaudota (išmokėta prekių tiekėjams ir paslaugų teikėjams ir pripažinta tinkamomis deklaruoti EK) – **17,540 mln. EUR (60,563 mln. Lt)** parama, iš kurių viso ŽOFP lėšos – **10,872 mln. EUR (37,539 mln. Lt)** (89,73 proc. BPD numatytų ŽOFP lėšų).
- ŽOFP lėšomis finansuojamų projektų įgyvendinimui pritraukta **2216933,77 mln. EUR (7654628,92 mln. Lt)** privačių lėšų.
- **Įgyvendinti 126 projektai.**

Pav. 6. EŽŪGOF projektų įgyvendinimui panaudotų viešųjų lėšų pasiskirstymas 2004–2009 m., mln. EUR*

Pav. 7. ŽOFP lėšomis finansuotų projektų įgyvendinimui panaudotų viešųjų lėšų pasiskirstymas 2004–2009 m., mln. EUR*

*Grafikai vaizduojant finansinę informaciją MS Excel programa, galimos paklaidos dėl skaičių apvalinimo.

3.1. Pagrindiniai pokyčiai, turėję įtakos BPD IV prioriteto „Kaimo plėtra ir žuvininkystė“ įgyvendinimui panaudojant EŽŪGOF ir ŽOFP lėšas

Po narystės ES pasikeitusios socialinės ir ekonominės kaimo vystymosi sąlygos padarė įtaką pokyčiams Lietuvos kaime – tiesioginės išmokos, parama pagal BPD ir Kaimo plėtros 2004–2006 m. planą sudarė galimybes kaimo gyventojams didinti savo pajamas ne tik plėtojant žemės ūkio produkcijos gamybą, bet ir kuriant naujas alternatyvias veiklas kaime.

Spartus Lietuvos ekonomikos augimas 2004–2007 metais sudarė sąlygas sėkmingam BPD IV prioriteto įgyvendinimui. Palankios paskolų teikimo sąlygos bankuose, Žemės ūkio paskolų garantijų fondo veikla, sparčiai augančios žemdirbių namų ūkių disponuojamos pajamos, žemdirbiams palankesnės žemės ūkio produktų supirkimo kainos (2008 metais žemės ūkio produktų supirkimo kainų indeksas, palyginti su 2005 m., buvo didesnis 37 proc.), optimistinis požiūris į ūkininkavimo perspektyvas, kurį skatino ir auganti žaliavinio pieno, grūdų ir mėsos paklausa Lietuvoje ir užsienyje, sudarė galimybes paramos gavėjams prie projektų įgyvendinimo prisidėti nuosavu indėliu ir tokiu būdu įgyvendinti daugiau projektų.

Dėl augančio užimtumo ir emigracijos Lietuvos agrariniame sektoriuje atsirado darbo jėgos stygius ir spartus darbo užmokesčio augimas. Tai skatino ūkininkus didinti darbo našumą investuojant į šiuolaikinę žemės ūkio techniką, leidžiančią taupyti energinius ir materialinius išteklius, kokybiškai atlikti visas reikiamas technologines operacijas. Be to, didėjantys maisto produktų įvairovės, kokybės ir saugos reikalavimai bei auganti konkurencija dėl rinkų vertė Lietuvos maisto pramonės įmones ieškoti naujų technologijų ir įrenginių įsigijimo galimybių.

Tačiau kaimo plėtros priemonių įgyvendinimui neigiamą įtaką padarė kaimo senėjimo procesai, be to, Lietuvai tapus ES nare, jaunimui atsivėrė daug galimybių dirbti ir mokytis kitose šalyse, todėl savo planus pradėti ūkininkauti Lietuvoje jie atidėjo ilgesniam laikui. Investicijas į miškų ūkį ir jo modernizavimą, mažiau darbo jėgos reikalaujančios miško kirtimo ir medienos ruošos technikos įsigijimą ir atitinkamų technologijų taikymą skatino bendras šalies ekonomikos ir tam tikrų sektorių, tokių kaip medienos apdirbamosios, baldų pramonės, augimas. Nuolat augantis visuomenės rekreacinių miškų funkcijų poreikis skatino ne tik miškų urėdijas, bet ir privačių miškų savininkus gerinti miškų rekreacinę infrastruktūrą, dalį tam reikalingų investicijų gaunant iš paramos lėšų.

Spartus bendruomenių savikūros ir plėtros procesas, didėjantis kaimo gyventojų supratimas, kad vietos problemas dažnai įmanoma spręsti tik bendromis pastangomis, jų būrimasis į vietos

veiklos grupes sudarė prielaidas efektyviai vietos veiklos plėtrai. Prioriteto įgyvendinimui neigiamą įtaką padarė sumažėjusios menkių žvejybos kvotos Baltijos jūroje, spartus darbo užmokesčio, degalų ir kitų išlaidų augimas. Paramos panaudojimą akvakultūros ūkiuose sunkino augantis importuojamų lašišinių žuvų vartojimas, kas sunkino šių įmonių pardavimų didinimą.

3.2. EŽŪGOF/ŽOFI lėšomis finansuojamo BPD IV prioriteto „Kaimo plėtra ir žuvininkystė“ įgyvendinimas

Prioriteto tikslas

Remiantis gamtiniais išteklių ir gyventojų tradicijomis, sukurti pažangų žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės sektorių, investuojant į alternatyvią veiklą bei tradicinį ūkininkavimą, į ekonominę veiklos įvairinimą.

Prioriteto uždaviniai

1. Konkurencingo, į ES rinkas orientuoto žemės ūkio kūrimas skatinant maisto saugą ir rinkodaros plėtrą, leidžiančią veiksminiau panaudoti esamus išteklius ir išsaugoti darbo vietas kaimo vietovėse;
2. Galimybių pajvairinti ekonominę veiklą kaimo vietovėse sukūrimas; žemės ūkio produktų gamintojams – papildomos ekonominės veiklos vykdymas puoselėjant biologinę įvairovę, kraštovaizdį ir aplinką;
3. Žmogiškųjų išteklių plėtra kaime, kaimo gyventojų pasitikėjimą savimi didinimas;
4. Išteklių pagrįsto ir į rinką orientuoto, modernaus ir konkurencingo žuvininkystės sektoriaus, atitinkančio ES reikalavimus ir sušvelninančio socialinius restruktūrizavimo padarinius, kūrimas.

Prioriteto priemonės

- 4.1. Investicijos į žemės ūkio valdas (EŽŪGOF);
- 4.2. Jaunųjų ūkininkų įsikūrimas (EŽŪGOF);
- 4.3. Žemės ūkio produktų perdirbimo ir rinkodaros gerinimas (EŽŪGOF);
- 4.4. Kaimo vietovių pritaikymo ir plėtros skatinimas (EŽŪGOF);
- 4.5. Miškų ūkis (EŽŪGOF);
- 4.6. „Leader +“ pobūdžio priemonė (EŽŪGOF);

Prioriteto priemonės

- 4.7. Mokymas (EŽŪGOF);
- 4.8. Veikla, susijusi su žvejybos laivynu (ŽOFI);
- 4.9. Vandens išteklių apsauga ir plėtra, žuvininkystė, žvejybos uosto įrengimai, žuvų perdirbimas, rinkodara ir žvejyba vidaus vandenyse(ŽOF);
- 4.10. Kita veikla (susijusi su žuvininkyste) (ŽOFI).

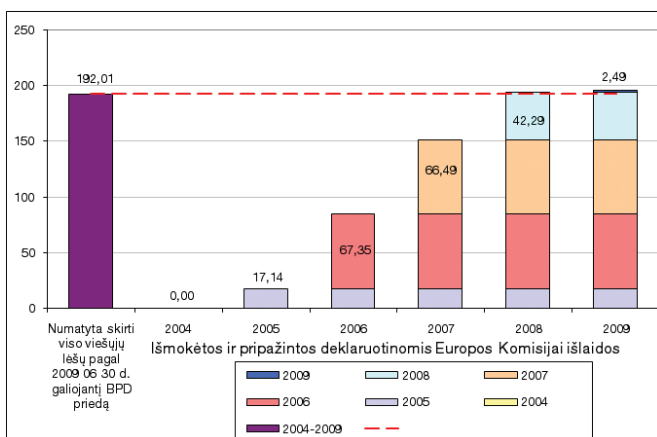
→ BPD IV prioritetui įgyvendinti iš viso buvo skirta 15,08 proc. visų BPD įgyvendinimui skirtų ES lėšų, iš jų 91,0 proc. sudarė EŽŪOGF lėšos; ŽOFI lėšos – 9,0 proc.

→ BPD IV prioriteto įgyvendinimui planuota paskirstyti 193,846 mln. EUR (669,310 mln. Lt) paramos sumą, iš jos 134,698 mln. EUR (465,085 mln. Lt) ES lėšos.

→ Iki 2009 birželio 30 d. panaudota (išmokėta prekių tiekėjams, paslaugų teikėjams ir pripažinta tinkamomis deklaruoti EK) – 195,758 mln. EUR (675,913 mln. Lt), iš kurių ES lėšos – 133,477 mln. EUR (460,868 mln. Lt) (98,86 proc. BPD IV prioritetui numatytų ES lėšų).

→ Pateiktų paraiškų skaičius 1,3 kartus viršijo sudarytų paramos sutarčių kiekį.

→ Įgyvendintas 1861 projektas.

Pav. 8. BPD IV prioriteto projektų įgyvendinimui panaudotų viešųjų lėšų pasiskirstymas 2004–2009 m., mln. EUR*

*Grafiškai vaizduojant finansinę informaciją MS Excel programa, galimos paklaidos dėl skaičių apvalinimo.

Tikslų ir uždavinių pasiekimas

Investicijos pagal BPD IV prioritetą prisidėjo prie ilgalaikio ūkių struktūros gerinimo ir užtikrino ekonomiškai stiprių, konkurencingų žemės ūkio vienetų plėtrą. Ypač naudinga ES parama buvo mažesniems ūkiams, kurie nebūtų galėję vien savo lėšomis įgyvendinti plėtros planų ar iš vis išlikti. Įsigiję modernios žemės dirbimo technikos, stambesnieji ūkiai plėtė dirbamos žemės plotus, vien per 2005–2007 m. laikotarpį virš 100 ha turinčių ūkių grupės naudojamas žemės ūkio naudmenų plotas išaugo 19 proc. Prie ūkių stambinimo prisidėjo ir priemonės, skirtos remti jaunųjų ūkininkų įsikūrimą, įgyvendinimas. Buvo įgyvendinti 676 projektai, skirti finansuoti jaunųjų ūkininkų įsikūrimą (planuota, jog bus paremta 400 projektų). 90 proc. visų projektų buvo baigti įgyvendinti iki 2007 m. pradžios, tai rodo, jog parama buvo sėkmingai administruojama.

Paramą gavusių ūkininkų dalis nuo bendro įregistruotų ūkininkų ūkių skaičiaus sudarė apie 0,7 proc. Planuota 2 procentų dalis nepasiekta, tačiau tai daugiau įtakojo planavimo patirties stoka ir per BPD įgyvendinimo laikotarpį pasikeitusi ūkių apskaita – dėl pasikeitusios registro sudarymo metodikos Lietuvoje labai išaugo registruotų ūkių skaičius: 2004 metų sausio 1 d. jų buvo 61,2 tūkst., o 2009 m. sausio 1 d. – jau 108,3 tūkst.

Prie ūkių investicinio pajėgumo siekiant konkurencingumo didinimo prisidėjo priemonė, skirta remti investicijas į žemės ūkio valdas, kuri pasitarnavo spartinant žemės ūkio valdų restruktūrizavimą, didinant ūkininkų pajamas iš žemės ūkio ir su juo susijusių veiklų, gerinant gyvenimo, darbo ir gamybos sąlygas. Dėl didžiulio priemonės populiarumo jai įgyvendinti skirta lėšų suma buvo 1,5 kartus padidinta perskirstant lėšas tarp priemonių.

Ūkių modernizavimas prisidėjo prie spartaus darbo našumo augimo Lietuvos žemės ūkyje, kuris nuo 2004 metų augo didesniais tempais, nei vidutiniškai šalyje. Modernizuojant techniką ir technologijas, sumažėjo aplinkos teršimas, užtikrinamas ES standartus atitinkančių aplinkosaugos reikalavimų laikymasis.

Priemonės, skirtos žemės ūkio produktų perdirbimo ir rinkodaros gerinimui, įgyvendinimas prisidėjo prie Lietuvos perdirbimo įmonių konkurencingumo didinimo, sudarė sąlygas didinti žemės ir maisto ūkio sektoriuje pagamintos produkcijos eksporto į ES rinkas apimtį – įgyvendinti 35 paramą gavusių žemės ūkio produktų perdirbimo ir rinkodaros modernizavimo projektai (planuota 30 projektų). Dėl poreikio plėsti ir modernizuoti gamybą dėl išaugusių eksporto galimybių ypatingai aktyvios buvo pieno ir grūdinių kultūrų, linų, baltyminių ir aliejinių augalų perdirbimo sektoriaus pramonės įmonės. Pažymėtina, kad grūdų ir aliejinių augalų perdirbimo sektoriuje ypač aktyvios buvo biodyzelino gamybos įmonės, siekiančios pasinaudoti parama plėtojant šio populiarėjančio produkto gamybą. Kaime padidėjo MVĮ skaičius, buvo kuriamos papildomos darbo

vietos. BPD IV prioriteto investicijų dėka augo kaimo turizmo sektorius, buvo vystoma kita alternatyvi veikla kaime, taip pat pagerinta kaimo inžinerinė infrastruktūra, svarbi ne tik ūkininkavimui, bet ir alternatyvioms veikloms.

Investicijos į kaimo plėtrą pagal priemonę, skirtą kaimo vietovių pritaikymo ir plėtros skatinimui, padėjo gerinti kaimo vietovių gyventojų gyvenimo ir darbo sąlygas, kaimo infrastruktūros įrenginius, taip sudarydama tinkamas sąlygas ekonominei ir socialinei Lietuvos kaimo raidai, prisidėjo prie kaimo gyventojų ir ūkininkų pajamų ir užimtumo didinimo, kuriant naujas ar alternatyvias darbo vietas kaimo turizmo sodybose ir kitose žemės ūkiui alternatyviose veiklose.

Priemonė, skirta miškų ūkio plėtrai skatinti, padėjo sukurti nemažai darbo vietų kaimo gyventojams, o kartu ir palaikyti gerą kraštovaizdžio ir aplinkos kokybę, pagerinti subalansuotą miškų tvarkymą, išsaugoti ir pagerinti miško išteklius bei šiek tiek padidinti miškingų vietovių plotus. Miško kirtimo ir medienos ruošos technikos modernizavimas sudarė sąlygas geriau konkuruoti medienos rinkoje, atsirado pagrindas tvariai privačių miškų plėtrai.

Prioriteto priemonių įgyvendinimas paskatino aktyvų vietos veiklos grupių kūrimosi procesą, Lietuvos kaimo gyventojai įgijo tvarios kaimo bendruomenės kūrimo ir plėtros žinių bei įgūdžių. Priemonės, skirtos finansuoti vietos veiklos grupių kūrimąsi ir plėtrą, ir priemonės, skirtos finansuoti mokymus, įgyvendinimas pradėjo naują etapą Lietuvos pilietinės visuomenės stiprinime ir viešojo administravimo sprendimų priėmimo, įvedęs papildomų elementų – pilietinę kaimo gyventojų iniciatyvą „iš apačios“ ir įvairių nevyriausybinų organizacijų, verslo ir valdžios institucijų bendradarbiavimą. Įgyvendintose bandomosiose strategijose vyravo gyvenimo kokybės kaimo vietovėse gerinimo kryptis. Šių strategijų įgyvendinimas turėjo nemažą įtaką sprendžiant pajamų, nedarbo ir kitas opias vietas problemas bei teigiamą poveikį regionų išsivystymo skirtumų mažinimui. Išmokytų naudos gavėjų skaičius palyginti su numatytu BPD buvo didesnis 3,6 kartus – iš viso buvo išmokyti 7278 naudos gavėjai, nors buvo planuota išmokyti 2000 naudos gavėjų.

Atidavus į metalo laužą seniausius ir neefektyviai Baltijos jūroje žvejojusius laivus, ar perorientavus juos kitai veiklai, buvo sumažinti Lietuvos žvejybos laivyno pajėgumai – žvejybinę veiklą Baltijos jūroje nutraukė 40 laivų (planuota 10 laivų). Tai padarė teigiamą įtaką žvejybos laivyno amžiaus struktūrai ir lėmė žvejybos versle likusiems laivams 60 proc. didesnes žvejybos kvotas, kas leido subalansuoti žvejybos galimybes, padidinti likusių žvejybos laivų konkurencingumą ir pelningumą.

Įgyvendinant priemones, skirtas finansuoti žuvininkystės plėtrą, nepavyko modernizuoti nei vieno laivo, nors buvo planuojama modernizuoti bent 15 Baltijos jūroje žvejojančių laivų. Taip atsi-

tiko todėl, kad planuojant BPD investicijas buvo manoma, kad laivų modernizavimas bus aktualus Baltijos jūroje žvejojantiems Lietuvos ūkio subjektams, tačiau dėl sudėtingos žvejybos įmonių ekonominės padėties, dėl ko jos buvo nepajėgios savo lėšomis finansuoti privalomąją projektų išlaidų dalį, tokių laivų modernizuota nebuvo. Dėl tų pačių priežasčių taip pat buvo labai mažas paramą gavusių žuvininkystės ir akvakultūros produktų perdirbimo ir rinkodaros modernizavimo projektų skaičius – tik 1 projektas, nors buvo planuota, kad paramą gaus 9 žuvininkystės ir akvakultūros produktų perdirbimo ir rinkodaros modernizavimo projektai. Tačiau būtina pažymėti, kad BPD lėšų dėka pavyko subalansuoti žvejybos pajėgumus su esamais žuvų ištekliais, pavyko kompensuoti nuostolius, patirtus dėl priverstinio laikino žvejybos veiklos nutraukimo. Akvakultūros sektoriaus modernizavimas leido Lietuvai vienai iš pirmųjų Europoje pradėti taikyti ekologinės žuvininkystės gamybos būdą, kasmet didinti ekologiškų žuvų produktų išauginimą, kurių paklausa ES šalyse nuolat auga.

Įgyvendinus BPD IV prioritetą buvo sukurta ir (ar) išlaikyta 22813,5 darbo vietų ir tai yra 4,1 karto daugiau, nei buvo planuota – 5500. Tam didžiausią įtaką turėjo sukurtų ir (ar) išlaikytų darbo vietų skaičius pagal priemonę, skirtą kaimo vietovių pritaikymo ir plėtros skatinimui, pagal kurią projektų vykdytojai sukūrė ar išsaugojo 10163 darbo vietas (planuota 850), pagal priemonę, skirtą miškų ūkio plėtrai, sukurtos ar išsaugotos 3401 darbo vietos (9,7 kartus daugiau, nei planuota). Pagal priemonę, skirtą remti investicijas į žemės ūkio valdas, pagal kurią projektų vykdytojai modernizuodami savo ūkius sukūrė ar išsaugojo 8006 darbo vietas (tai yra 6,2 karto daugiau, nei buvo planuota (1300).

Bendras sukurtų/išlaikytų darbo vietų skaičius, tenkantis moterims, prioriteto lygmenyje buvo didesnis 5,4 kartus, nei planuota. Tai įtakojo sėkmingas darbo vietų kūrimas ir išlaikymas priemonėje, skirtoje remti investicijas į žemės ūkio valdas, pagal kurią bendras sukurtų ar išlaikytų darbo vietų, skirtų moterims, skaičius sudarė 2952 (4,5 kartus didesnis, nei planuota). Įgyvendinant priemonę, skirtą žemės ūkio produktų perdirbimo ir rinkodaros gerinimui finansuoti, moterims tenkančių darbo vietų skaičius viršijo planuojamą net 11,7 karto, priemonėje, skirtoje miškų ūkio plėtrai – 3,8 kartus.

Planuojant BPD įgyvendinimą, kaimo gyventojų vidutinės disponuojamos pajamos, skaičiuojant vienam šeimos nariui, buvo maždaug trečdaliu mažesnės nei miesto gyventojų (2002 m. sudarė 320,4 Lt žmogui per mėnesį), todėl buvo planuojama šį atotrūkį mažinti ir pasiekti, kad pajamų lygis žemės ūkio sektoriuje padidėtų 4 proc. Žemdirbių pajamų augimas buvo ypač akivaizdus lyginant jį su kaimo ir miesto gyventojų pajamomis. 2003 metais, prieš pradėdant įgyvendinti BPD, žemdirbių pajamos buvo mažesnės, nei kaimo gyventojų pajamos, 2005 m. jos viršijo kitų kaimo gyventojų pajamas, o 2006–2007 m. – ir miestiečių pajamas. Nuo 2003 m. iki 2008 m.

žemdirbių pajamos išaugo 3,1 karto. Tačiau pažymėtina, kad pajamų lygio žemės ūkio sektoriuje augimui žymiai didesnės įtakos turėjo ne BPD, o kitos programos (Kaimo plėtros programa, Specialioji kaimo rėmimo programa) ir ypač tiesioginės išmokos. BPD įgyvendinimo metu pajamų lygio žemės ūkio sektoriuje padidėjimo skaičiavimas buvo pakeistas į žemės ūkio pajamų, tenkančių vienam sąlyginiam darbuotojui žemės ūkio sektoriuje, taikant perkamosios galios indeksą, kasmetinio pokyčio įvertinimą, kuris tiksliau atspindi priemonių poveikį žemdirbių pajamoms. Grynosios verslo pajamos, tenkančios vienam sąlyginiam darbuotojui žemės ūkyje (įskaitant miškininkystę ir medžioklę) per 2004–2008 metų laikotarpį išaugo 3,7 karto. Nepaisant to, kad dėl ekonominės krizės žemės ūkio pajamų, tenkančių vienam sąlyginiam darbuotojui žemės ūkio sektoriuje, taikant perkamosios galios indeksą reikšmė per 2008 m. sumažėjo 0,1 proc. punkto, vidutinis kasmetinis prieaugis buvo 26 procentiniais punktais didesnis, nei planuota.

4. Pagrindinės BPD įgyvendinimo problemos

- Nepakankami pareiškėjų projektų planavimo ir projektų vykdytojų projektų įgyvendinimo gebėjimai.
 - BPD administravimą reglamentuojančiuose teisės aktuose nustatytų BPD administravimo procedūrų nesilaikymas ir šių procedūrų trūkumai.
 - Nepakankama projektų vykdytojų viešųjų pirkimų vykdymo patirtis, ilgos ir sudėtingos viešųjų pirkimų procedūros.
 - Kainų padidėjimas ir dėl to atsiradęs papildomo projektų finansavimo poreikis.
 - Projektų vykdytojų nuosavų / apyvartinių lėšų trūkumas.
 - Rangovų/tiekėjų trūkumas ir maža konkurencija dėl ekonomikos augimo ir trumpo BPD įgyvendinimo laikotarpio.
 - Nepakankami BPD administruojančiųjų institucijų administravimo gebėjimai, ypač BPD įgyvendinimo pradžioje, didelė darbuotojų kaita dėl didesnio darbo apmokėjimo privačiame sektoriuje.
-

5. BPD įgyvendinimas 2004–2009 metais panaudojant ESF lėšas

BPD administravimo sistema buvo sukurta, vadovaujantis ES reglamentuose nustatytais reikalavimais, ir nustatyta LRV nutarimu Nr. 649. BPD administravimo sistemos veikimas buvo užtikrintas BPD techninės paramos lėšas.

BPD administravimo sistema Lietuvoje buvo integruota į egzistuojančią Lietuvos viešojo administravimo sistemą ir turėjo jai teigiamą įtaką. Paskiriant už ES struktūrinių fondų paramos, teikiamos pagal BPD, administravimą atsakingas institucijas buvo atsižvelgta į šių institucijų įgytą patirtį administruojant ES finansinę paramą (PHARE, ISPA, SAPARD), teiktą iki Lietuvos stojimo į ES, ir atsakomybę už tam tikrų sričių ūkio sektorius, kuriems teikiama ES struktūrinių fondų parama.

Įvertinus Lietuvos Respublikos institucijų turimus žmogiškuosius išteklius, administracinius gebėjimus, Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto sandaros mechanizmą ir BPD numatytų lėšų apimtį, Lietuvoje buvo sukurta centralizuota 3 lygių BPD administravimo sistema, kurią sudarė viena visiems ES struktūriniams fondams vadovaujančioji institucija – Finansų ministerija, kuri atliko visas ES ir Lietuvos teisės aktų vadovaujančiajai institucijai nustatytas funkcijas ir buvo atsakinga už patikimą ir veiksmingą ES struktūrinių fondų paramos valdymą pagal ES reglamentus.

Finansų ministerija, vadovaudamasi ES reglamentų nuostatomis, vadovaujančiosios institucijos atsakomybe Atsakomybės taisyklėmis pavedė atlikti užduotis tarpinėms institucijoms ir įgyvendinančiosioms institucijoms. Tarpinės institucijos, kurių funkcijas atliko 7 ministerijos ir 1 kita valstybės institucija, buvo atsakingos už joms priskirtų BPD priemonių ES struktūrinių fondų ir bendrojo finansavimo lėšų planavimą, priemonių įgyvendinimą ir priežiūrą. Įgyvendinančiosioms institucijoms, kurių funkcijas atliko įvairaus juridinio statuso agentūros, atliko projektų įgyvendinimo priežiūros funkciją. Finansų ministerija, atsižvelgiant į jos atliekamas funkcijas, taip pat buvo atsakinga už mokėjimo ir už auditą koordinuojančiosios institucijų funkcijų atlikimą.

Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. liepos 1 d. nutarimu Nr. IX-1667 „Dėl pavidimo Lietuvos Respublikos valstybės kontrolei atlikti Lietuvos Respublikos gaunamos Europos Sąjungos struktūrinės paramos auditus“ (Žin., 2003, Nr. 70-3171; 2007, Nr. 108-4402; 2008, Nr. 126-4795) Valstybės kontrolei nuo Lietuvos narystės ES dienos buvo pavesta atlikti Lietuvoje ES struktūrinių fondų programų auditus ir parengti bei pateikti EK baigiamąją audito deklaraciją. Lietuvoje nustačius centralizuotą BPD administravimo sistemą, kai

paskirta viena vadovaujančioji institucija, iš esmės buvo užtikrinta, kad būtų taikomi vienodi reikalavimai tarpinėms ir įgyvendinančiosioms institucijoms pavestų užduočių atlikimui, vienodai aiškinamos teisės aktų, reglamentuojančių BPD administravimą, nuostatos. Funkcijų atskyrimas tarp BPD valdymo ir kontrolės sistemos institucijų buvo užtikrintas laikantis ES reglamentuose nustatytų reikalavimų ir aprašytas BPD valdymo ir kontrolės sistemos aprašyme.

ES teisės aktų nuostatos buvo tinkamai perkeltos į nacionalinius teisės aktus, reglamentuojančius BPD administravimą. Dalis nacionalinių teisės aktų, reglamentuojančių BPD administravimą, nuostatų BPD įgyvendinimo pradžioje buvo nepakankamai aiškios ir sudarė prielaidas interpretacijoms, tačiau vadovaujančioji institucija teikė raštu išaiškinimus BPD administruojančioms institucijoms, nuolat tobulino teisės aktus. Tokiu būdu buvo užtikrinta, kad teisės aktų nuostatos visuose BPD administruojančiose institucijose būtų vienodai suprantamos ir taikomos. Atkreiptinas dėmesys, kad vadovaujančioji institucija socialinių-ekonominių partnerių, pareiškėjų ir projektų vykdytojų dažnai buvo kritikuojama dėl per griežtų BPD administravimo reikalavimų, nustatytų nacionaliniuose teisės aktuose. Tačiau būtina pažymėti, kad būtent griežtų ir detalių BPD administravimo reikalavimų nustatymas nacionaliniuose teisės aktuose ir vadovaujančiosios institucijos atliekama nuolatinė jų įgyvendinimo priežiūra užtikrino, kad BPD būtų įgyvendintas tinkamai ir nebūtų pritaikytos finansinės korekcijos pagal ES struktūrinius fondus. BPD administruojančių institucijų darbą apsunkino įgyvendinant BPD išryškėję nacionalinių teisės aktų, reglamentuojančių viešuosius pirkimus, darbo santykius ir pan., trūkumai, kurie vadovaujančiosios institucijos ir kitų BPD administruojančių institucijų pastangomis buvo nuolat tobulinami.

Atsižvelgdama į BPD įgyvendinimo laikotarpio kilusias problemas, vadovaujančiosios institucijos atliekamos BPD įgyvendinimo priežiūros metu nustatytus BPD valdymo ir kontrolės sistemos trūkumus, EK ir Valstybės kontrolės audito ataskaitose pateiktas rekomendacijas, atsakingų institucijų ir socialinių-ekonominių partnerių teikiamus pasiūlymus, vadovaujančioji institucija BPD administravimo sistemą nuolat tobulino – tikslino BPD administravimą reglamentuojančiuose teisės aktuose nustatytą institucijų atsakomybės paskirstymą ir funkcijų aprašymą, rengė minėtų teisės aktų detalizavimo dokumentus, metodinius nurodymus, atsakingoms institucijoms teikė paaiškinimus dėl jų taikymo.